

ilyesmit. Ilyen intuiciót, megértést nem lehet előidézni sem utasítással, sem pedig előírásokkal. Ellenben az anyag egyetlen bemutatása is elvezethet a felfedezéshez.

A problémákat felvető kérdezősködés kapcsán elindított beszélgetés eredménye maga a megismerés. Az olvasó és a könyvtáros szabadon elfogadhatják egymás vélekedéseit, kölcsönösen javaslatokat tehetnek. Ezt a stratégiát a feltárássra és a belátásra, az intuícóra alapozták, a konkrétumokkal való személyes érintkezésekre. Itt olyan átfogó attitüdről van szó, amely az információforrások egészét, azok egymással kölcsönösen meglévő kapcsolatait is tekintetbe veszi, szemben a kizáró attitűddel, amely az információforrásokat töredékesen, csoportokra tagoltan kezeli. A könyvtárosnak oly módon kellene tálni a könyvtári eszközöket, információforrásokat, hogy ezáltal a megismerés folyamata minél ellentmondásosabb, ellentétesebb legyen, s ennek következtében jó alapot teremthessen az intuíciónak, a megértés számára.

Taylor, anélkül, hogy tagadná a ténykérdések fontosságát, figyelmünket felhívta a "nyitottan végződő kérdések" lehetőségére. Az olvasói kérdések ilyen átfogóbb értelmezése hangsúlyossá teszi az olvasók kérdéseinek közös megvitatását, és óhatatlanul felmerül a javaslat: a könyvtárosképzés programjába építsenek be a felnőttoktatással és az interperszonális kommunikációval foglalkozó előadássorozatot.

Végeredményben a fokozottan olvasóra-orientált tájékoztató szolgáltatásra lenne szükség az adatokra orientált szolgáltatás lebecsülése nélkül.

Zene és képzőművészet az általános gyűjtőkörű könyvtárakban

A Library Trends 1974/75. évfolyamának 3. számát szentelte ennek a témának, "Music and fine arts in the general library" címmel. Néhány fontosabb cikkének tartalmát GYIMES Ferenc foglalta össze.

A számonként meghatározott témával foglalkozó negyedéves folyóirat, szerkesztési gyakorlatának megfelelően, speciális szempontból vizsgálja választott tárgyát. Mivel a művészetekkel - azok könyvtári vonatkozásaival - a huszonhárom évfolyam eddig megjelent 90 számából csupán négy foglalkozott (utoljára 1967 januárjában), a jelen szám szerkesztői: Guy A. Marco, az Ohio állambeli Kent State University School of Library Science-ének tanszékvezető professzora és Wolfgang M. Freitag, a Massachusetts-beli Harvard College Library docense úgy igyekeztek a cikkeket összeválogatni, hogy a zenei és képzőművészeti különgyűjtemények részletproblémáival foglalkozó írások ne kerüljenek bele a Library Trends-nek ebbe a számába. Utóbbiaknak ugyanis a könyvtári szaksajtó és a tudományos folyóiratok biztosítják a megfelelő publicitást. A szerkesztők törekvése az volt, hogy a könyvtári szakemberek általános képet nyerjenek az említett gyűjtemények Egyesült Államok-beli mai helyzetéről, eredményeiről és a jövőt illető elképzelésekről.

William J. DANE, A Newark Public Library zenei és képzőművészeti részlegének vezetője szerint az utóbbi évtizedekben a művészetek iránt megnyilvánuló fokozódó érdeklődés legjobban a nyilvános könyvtárak szaporodó-gyarapodó különgyűjteményeiben követhető nyomon. A kisebb lélekszámú városok könyvtárai többségükben egyszerűbb kiállítású képzőművészeti kiadványokat és a közismert zeneművek híres előadókkal felvett hanglemezeit bocsájtják a könyvtárlátogatók rendelkezésére. Csak a közepméretű városok könyvtárai vállalkoznak specializált szakrészlegek létesítésére, ahol a hanglemezekhez kazettás hangfelvételek és kották is csatlakoznak, a művészeti könyveket pedig reprodukciók, diafilm-, plakát- és levelezőlap-gyűjtemények egészítik ki. A különféle anyagu-formájú információhordozók gyűjteményen belüli elhelyezése igen változatos. Egyre inkább tért hódít az a törekvés, hogy a speciális dokumentumokat a rájuk vonatkozó hagyományos információs anyaggal együtt, tárgyak szerint csoportosítsák. A feldolgozás és közreadás színvonala a könyvtárvezetés általános tájékozottságán, a szakrészlegben dolgozók általános intelligenciáján és szakmai hozzáértésén múlik. Az eddigiekben az a tapasztalat, hogy mind az állományfejlesztés, mind a szaktájékoztatás hasznát látja, ha a két speciális művészeti területet két, a saját területét alaposan ismerő könyvtáros látja el. Főbb teendőik: gyarapítási tevékenység (valamennyi dokumentumféleségre vonatkozóan), a központilag nem katalogizált anyagok cimleírása és osztályozása, a katalógusok gondozása, az állománnyal és a szakterülettel kapcsolatos tájékoztatás, előadások és kiállítások tervezése és megszervezése, kapcsolattartás a szakemberekkel és a rokon intézményekkel.

Az egyes dokumentumfajták közül a legnagyobb tömegű anyagot a könyvek adják. A gondot itt a hatalmas szakirodalmi termés olvasóközpontu válogatása, a referenzs-magvu gyűjteményépítés jelenti. A képzőművészeti periodikumok nemcsak a tárgyra vonatkozó aktuális irodalmát gazdagítják; reprodukcióik kiemelhetők, beépíthetők a vizuális anyagba. Tartalmuk feltárásáról kurrens szakrepertóriumok (Repertoire de la Litterature de l' Art) és indexelő folyóiratok (The Art Index) gondoskodnak.

Értékesen egészítik ki a segédkönyvtár anyagát a kiállítási katalógusok, lapkivágatok, információanyaguk beépül az életrajzi adatokat, új műveket is feltüntető tájékoztató katalógusba.

A képzőművészeti gyűjtemény szerves részét képezik a nyomatok, plakátok, képeslevelezőlapok, melyek feltárása szerző, cím, a tartalom és a technikai eljárás szempontjai szerint történik.

Betty Jo IRVINE, a bloomingtoni Indiana University Library művészeti könyvtárosának megfigyelése az, hogy a legtöbb könyvtáros azért idegenkedik a művészi tárgy diafilm-gyűjtemény létesítésétől, mert a) a kereskedelmi választék nem elég bő, az állománygyarapítás házi úton csak képzett fotós segítségével történhet, b) az osztályozáshoz nem megfelelő sem a Library of Congress szakrendszere, sem a Dewey-féle decimális rendszer adaptációja. A több tizezres gyűjtemények szakemberellátásának nehézségeit a helyes munkaköri felosztással mérsékelni lehet. Így a képzőművészeti szakember feladata a teljes feldolgozás és katalógusépítés, a szükségletek meghatározása, a segítőszemélyzet munkájának meghatározása és ellenőrzése, a gyarapítás, a tájékoztatás, valamint az együttműködés lehetőségeinek felkutatása. A kisegítő feladata a diafelvételek

elkészítése, s a kapcsolatos technikai teendők, egészen az érdeklődőknek való bemutatásig. Enyhít a szakembergondokon az is, hogy a nagyobb muzeumoknak saját fotolaboratóriuma van, a szükséges személyzettel; az együttműködés megfelelő formájának megtalálása gyümölcsöző lehet. Speciális szervezési problémát jelent az, hogy a gyűjtemény csak dia-tekerceket, vagy egyedi dia-kockákat is tartalmaz; mind raktározási, mind osztályozási szempontból más-más konzekvenciákkal jár az említett tény (pl. helyi szakrend megfelelő jelzetének rávitele).

Az utóbbi években több, az állománygyarapítást és a tájékozódást segítő publikáció jelent meg, elosztatva az idegenkedők egyik főaggályát. A fontosabbak: A slide buver's guide. Ed. Nancy DeLaurier New York, Commercial Slides Committee, Slide and Photograph Librarians, College Art Association, 1972., valamint Index to educational slide sets. Los Angeles, 1973-74. National Information Center of Educational Media, University of Southern California.

A raktározási aggályok sem valósak ma már: mind az egyedi, mind a folyamatos bemutatásra többféle nagyságu-elrendezésű tárló kapható.

A képzőművészeti diafelvételek osztályozása földrajzi, időrendi és stílusok (esetleg az ábrázolás formái) szerint lehetséges. A gyűjtemény növekedésével a továbbosztás kiegészítő kritériumok bevezetésével történik, pl. a művészeti formákon belül: grafika - metszetek, litográfiák, akvatinta, mezzotinta, rézmetszet; foto - ferrotipia, daguerrotipia, plasztikus film; festészet - vázlat, portré, tájkép; szobrászat - portré, mellszobor, figurális, csoport.

Előrehaladott stádiumban van a szakterület számítógépes indexelése is; erről számol be Luraine C. TANSEY, A slide classification system for the organization and automatic indexing of interdisciplinary collections of slides and pictures (Santa Cruz, 1970. University of California) c. mű szerzője.

Hester M. MILLER, az Albuquerque Public Library művészeti részlegének vezetője és Kurtz MYERS, a Colorado állambeli Denver Public Library osztályvezetője írásukban egy komplex művészeti gyűjtemény kialakításának tárgykör-javaslatait taglalják. A gyűjtőköri meghatározásnak is felfogható elképzelés gyűjtésre ajánl 1. az előadóművészet terén mindenfajta életrajzi anyagot, címjegyzékeket, olyan összeállításokat, mint: ki mit írt minek alapján, ki milyen szerepet játszott melyik darabban, továbbá mindenfajta műfaji és kronológiai információt, nem kevésbé az előadási jogokkal kapcsolatos kiadói információkat; 2. a vizuális művészetek terén mindenfajta azonosításra szolgáló kézikönyvet, ötlet- és mintagyűjteményt, különféle technikákkal foglalkozó kiadványokat, tervrajzokat és berendezési tárgy-katalógusokat, árjegyzékeket és árverési információkat, kiállítások és muzeumok katalógusait; 3. a zeneművészet terén különféle dalgyűjteményeket (népdal, népszerű dal, műdal stb.), a repertoáron levő operák zongorakivonatait és szövegekönyveit, az átlagközönség körében ismert hangversenydarabok partitúráit, a népszerű hanglemezeken megjelent zeneművek kottáit, az elterjedt hangszerek iskola-kiadványait, ugyanezek előadási darabjainak általánosan használt kiadásait, kamarazenei anyagot (alkalmazkodva a megnyilvánuló igényekhez). A hangfelvételek beszerzésénél ügyelni kell arra, hogy elegendő és sok igényt kielégítő legyen a válogatás. Nem szabad megfeledkezni a könyvtárral kapcsolatban álló

együttesek előadásainak helyi rögzítésű felvételeiről sem. Messzemenően figyelembe kell venni a közizlés fejlődését, a társadalmi mobilitást és a különböző korosztályok eltérő ízlését, igényét, s a gyarapításban egy lépéssel előttük kell járni.

Részletesen foglalkozik cikkében a partitúrákkal és hangfelvételekkel Olga BUTH, az Ohio State University zenei könyvtárosa. A zenei alkotás grafikus megjelenítése méretében (zsebpártitúra vagy a dirigens partitúrája), szervezettségében (művek külön-külön, gyűjtemény, kolligátum), apparátusában (előadóinak számát tekintve), zenei formájában (fuga, chaconne stb.), jellegében (világi, egyházi), a szöveg nyelvében, történeti és földrajzi stílusjegyeiben a választott szakrend egy-egy vetületét, ill. az érdeklődési irányok valamelyikét jelenti. Az elterjedt szakrendeket vizsgálva arra a megállapításra jut, hogy a Library of Congress enumeratív rendszerét alig használják, elterjedtebb a Dewey revízióján alapuló McColvin-féle zenei osztályozás, a hangszerek szerint elrendezett választási lehetőség. A felsőoktatási intézmények zenei könyvtárai jobban kedvelik a történeti alapozású Dickinson-szakrendet.

A hanglemezeket bizonyos könyvtárak az átmérő nagysága szerint különválasztva, numerus currens szerint tárolják, más könyvtárak durva tárgyi csoportosításban, szerzői betűrendben (önkiválasztási lehetőséggel). Az előbbi lehetőséggel él Gordon Stevenson 1963-as felmérésének tanúsága szerint a gyűjtemények több mint 40%-a. Az USA adatközlő 392 zenei gyűjteményéből mindössze csak 5 használja a Library of Congress szakrendszerének valamilyen adaptációját, a többi házi szakrendszert alkalmaz.

Az egységesítés felé tett lépést jelzi a következő kiadvány is: Saheb-Ettaba, Caroline - McFarland, Roger B.: The Alpha-Numeric System for Classification of Recording. Williamsport, Pa., Bro-Dart, 1969.

Walter C. ALLEN, az urbanai University of Illionis Graduate School of Library Science-ének docense 1973-as Illionis állambeli statisztikai felmérése alapján megállapította, hogy 384 könyvtár gyűjt hangfelvételeket, pedig csak 165 helység (a teljes minta 29,5%-a) lélekszáma haladja meg a 10 000-et. Reprezentatív adatfelvétel készült az Egyesült Államok 120 önkényesen kiválasztott közművelődési könyvtáráról is (ügyeltek arra, hogy minden nagyságrend képviselve legyen). A mintául választott gyűjtemények közül 114 állományában van klasszikus zene, 112 könyvtár kölcsönzi hangzó anyagát, 106 könyvtárban zeneelméleti könyvek is találhatóak, ugyanennyinek referenz-gyűjteménye is van, könnyűzenei kottákat csak 37 gyűjtemény vásárol. A gyűjtemények 9%-ában van hangszerrel ellátott gyakorló-szoba, 33%-ban külön helyiség a zenehallgatás céljára, 42,5% rendez rendszeresen hangversenyeket hangfelvételeiből a könyvtár helyiségeiben.

A mintául választott gyűjtemények ellátottsága képzőművészeti nyomtatott anyagokkal: könyv 89-95%, folyóirat 67%, muzeumi katalógus csak a könyvtárak 40%-ában található. Diafilmeket és dia-kockákat 40% kölcsönöz, 85% figyeli és dokumentálja a helyi képzőművészeti eseményeket, 33% tart rendszeresen művészeti tárgyú előadásokat.

Jacqueline D. SISSON, az Ohio State University Fine Arts Library vezetőjének írása a művészeti könyvtárak együttműködéséről szól. A változatos együttműködési formák egyike az, hogy tudományos könyvtár kooperál nagy nyilvános könyvtárral mind állománygyarapítás, mind nyilván tartás és feldolgozás terén. (Pl. Widener Library - New York Public

Library.) Azonos nagyságrendű és hasonló felépítésű felsőoktatási intézmények között kölcsönzés céljait szolgálja az Inter University Library Council Reference and Interlibrary Loan Service. A katalogizálás költségeinek csökkentésére és a központi cédulaellátás gépesítésére létesült az Ohio College Library Center, a csatlakozó könyvtárak ezenkívül különféle kölcsönzési előjogokat is élveznek. A Center for Research Libraries ritkán használt könyvtári anyagok raktárából széles dokumentumbázissal rendelkező gyűjteményi központtá nőtte ki magát, mely a specializált muzeumi (Cincinnati, Cleveland, Ohio) és egyetemi (Cincinnati, Ohio) valamint a nagy városi közművelődési (Cincinnati, Cleveland) gyűjtemények gyarapítási politikáját hangolja össze, különleges kéréseiket megvalósítja, gyarapodásának cédulaanyagát eljuttatja a társult könyvtáraknak.

John C. LARSEN, a New York-i Columbia University docense a művészeti könyvtárosok képzésének aránytalanságát említi; az Egyesült Államoknak könyvtárosokat is képző 14 egyeteme közül csupán zenei képzést 9, képzőművészeti képzést 7 egyetem ad, csak 3 biztosít mindkét művészeti ágból hallgatói számára gyakorlatot és csak egy (University of Denver) iktat tantervébe olyan kurzust, amely szervesen egybeépített zenei és képzőművészeti bibliográfiát tanít. A művészeti könyvtárosnak készülő képzése három fő területen folyik: a) tárgyi ismeretek (zene és művészettörténeti ismeretek, kézikönyvek ismerete és használata, kották, hanglemezek, képzőművészeti alkotások értékének meg- (és fel-) becsülése (vásárlás); zenei, művészettörténeti, ikonográfiai helyük meghatározása, ismeretek a kortárs alkotókról és alkotásaikról, készség az újabb művészeti irányzatok befogadására; b) könyvtári szakismeretek (írás-, könyv-, nyomtatás- és kiadástörténet, általános és speciális információforrások ismerete, a cimleírás és osztályozás elmélete és gyakorlata, különös tekintettel a nem hagyományos dokumentumokra, könyvtárszervezés és vezetés, a hagyományos könyvtári folyamatok gépesítése, alkalmazásuk a bibliográfiai együttműködés keretében; c) kiegészítő ismeretek (kulturtörténet, idegen nyelv, esztétikai, kritikai alapismeretek stb.).

A jelenlegi képzés második évében kap csak a művészeti könyvtárosnak készülő hallgató jelentős szakkollégiumokat, a teljes szaktudás elsajátítása az egyetemi tanulmányok befejezése utánra marad.

Bár a jövő útja a könyvtárosképzésben is a specializálódás, a szervezési és gazdasági megfontolások még hosszú ideig nem fogják ezt teljes mértékben lehetővé tenni.

Könyvtári műveletek számítógépes szimulációs modellje

Pauline A. THOMAS - Stephen E. ROBERTSON

A szerzők "A computer simulation model of library operations" c. cikkét (Journal of Documentation, 1975. 1. no. 1-18. p.) SÁRDY Péter tömörítette.

A számítógépes szimuláció olyan eljárás, amely modell felhasználásával valamely rendszer teljesítményét, viselkedését tanulmányozza, el-